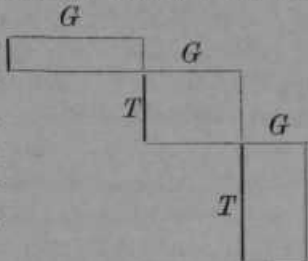

prostori pada drug za drugim in krajšajo se vedno druge strani, ktere gibno silo poodčitujejo. — Kaj je nasledek tega? — Nasledek tega je to, da dvokotnica ali diagonala se vsak čas spreminja, ter da je čerta ali pot, v kateri se žoga giblje, sestavljena iz mnogo dvokotov različnih vzporednikov ali paralelogramov. S narisom si hočemo stvar pojasniti: Čerka T nam predstavlja silo težnosti, čerka G pa gibno silo. Med prikazni sil paralelogramov spada tedaj gibanje. Kriva čerta pa, ktera nareja ali popiše vodoravno ali poprek verženo telo, imenuje se „parabola“ ali metnica.

Gibna sila se tedaj vedno manjša, težnost pa vedno bolj prevladuje; telo, ktero veržemo, pada vedno bolj in bolj k zemlji, tako da na zadnje prišed na njo se umiri. Tega se tudi prepričamo, ako veržemo ali vstrelimo na oddaljeno mesto. Tudi strelec meri više, kakor misli zadeti. Rekli smo, da je sila težnosti vedno jednaka, ter da na žogo vedno jednako vpliva. Iz tega zamoremo posneti, da tudi leteča žoga v vsaki sekundi toliko k zemlji bliže pride, kakor je privlečeno vsako drugo padlo telo. Kakor preide padlo telo v prvi sekundi 15, v drugi 3×15 , v tretji 5×15 metrov, ravno tako se tudi niža zagnano ali verženo telo v prvi sekundi 15 čevljev ali 4741215 metrov, v drugi za 3×15 in v tretji 5×15 čevljev. Ako bi n. pr. spustili oblo iz 540 čevljev visokega stolpa, toraj pride ona v 6 sekundah na zemljo; ako bi izstrelili iz ravno take visočine oblo iz puške ali topa, tedaj dospe ona tudi v ravno 6 sekundah na zemljo. Pri drugem primerljaju se nič ne spremeni in ne predrugači, ako je tudi gibna sila smodnika drugačna; spremeni se le dolgost pota in kraj padanja.

Zapomnite si tedaj: Vodoravno ali poprek verženo telo odmakne se od svoje poti za toliko v vsaki sekundi, kolikor znese prostor pada v vsaki sekundi. (Dalje prih.)

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje.)

Pa idimo k stvari samej; oglejmo si naj prvo §. 1. v „Začetnici“ vsestransko in pretehtajmo njegovo pedagogično vrednost ter ocenimo njegovo praktično veljavo nepristransko.

§. 1. se glasi: „Nebo je oblačno. Učenec je marljiv. Kmet je delaven. Lastovka je ptica. Solnce sije. Človek misli. Ali so jagode zrele? Travnik, gora, studenec, ovca, krava, pastir, sosed.

Mislite si nekaj o travniku, gori, itd. ter povejte kar ste si mislili!

Človek more misliti in svoje misli izgovoriti ali pa zapisati. Z besedami razodeta misel je stavek. Na koncu stavka je pika ali vprašaj. Po piki se piše z veliko začetno čerko.

To je zdaj vsa obravnava za „stavček“ skupaj. Nekaj posebnega je pač tukaj, kar bo vsak učitelj zapazil: Stavkova obravnava t. j. privajenje, priučenje stavka se tukaj s posebno kratkostjo, s škerčenostjo, skor bi bil kmalo zapeljan, da bi rekel, golostjo odlikuje. Tu najpoprej pogrešam „primerne“ uvoda, v katerem učitelj učenca v pogovoru napelje, da otrok s a m stavke — in to primerne stavke izgovori, da otrok s a m pové, da je to mislil in to misel izgovoril. Ako bi bil otrok po učiteljevem navodu — na učiteljevo vprašanje sam kak stavek izgovoril, bi gotovo ne bilo v stavku njemu (otroku) neumljivih besed, na kar se tukaj ni ozir jemalo. N. pr. „marljiv“ ne bo vsak otrok vedel, kaj pomeni ta beseda; tako tudi „z besedo razodeta misel“, ne bo tri četertine otrok v šoli razumelo, kaj pomeni beseda „razodeta“ itd.

Zgledi, iz katerih hočemo pravila speljavati, moraja biti skoz in skoz popolnoma jasni in otroku umljivi, če hočemo z uspehom učiti, nam je „znanemu“ prilagati „neznano ali novo“, drugače je nauk brez temelja.

S pravilom, kakor ga tukaj pisatelj izpeljuje, namreč: Človek more misliti je stavek, se jaz popolnoma strinjam, le to bi želel, da učenec sam na to pride po učiteljevem napeljevanji, da izgovarja „svojo misel“.

Hitro za „postavljenim“ pravilom pogrešam popolnoma vaj, na katerih se postavljeno pravilo vsestransko uterjuje, in morda sem ter tje (pri enem ali drugem otroku) kaka urinilša se nejasnost pojasnuje.

Zdaj pa še nekatere pomiselke, katere mi zbuja metoda, če se začnjenja sè stavkom, v obče. Je-li mogoče, da bo dobil sedemletni otrok iz zgor navedene obravnave, pravi in jasen pojem o stavku sploh? Ali bo dobil pravi in jasen pojem o pripovedovalnem stavku? Kdo ga je kaj učil, kaj je vprašalni stavek? Kdaj se stavi vprašalni stavek? Kdaj se je kaj učil o piki, o vprašanji? Kdaj se stavi eno ali drugo ločilo? Ali ne bo imel otrok kar hitro pripravljeno vprašanje (vsaj mislil si bo), če se mu že pove, da se za piko piše z veliko začetno čerko, kako se bo pa pisalo za vprašajem? — vselej? Ako učencu ali učenki sè sedmimi leti ali še morda mlajšemu predstavljam stavek, gol stavek, razširjen stavek kot celoten, omejen del govora, koliko raznosti, njemu dosedaj nepoznanih, nakupičim pred njegove telesne in duševne oči? Različnost stavkov v sestavi, namreč stavki v ednini in v množini; da ima stavek v dopovedku enkrat pridevnik, v drugo samostavnik, v tretje glagol. Ali ne bi otrok lahko vprašal gospoda učitelja, predno bi po enem ali drugem zgledu sam stavke delal, zakaj n. pr. se v enih stavkih nahaja besedica je a v drugih je zopet nij? Zakaj se enkrat reče n. pr. oblačno, a v

drugem stavku delaven; zakaj bi se ne reklo: „Nebo je oblačen“, kakor je tam, „Kmet je delaven?“

Ako bi se tukaj na učencevo povprašanje jelo odgovarjati, kam bi učitelj zabredel! Tu bi bilo treba razlagati spol, število samostavnikov, glagol, pridevnik itd. — Ako pa kdo misli, da učenec ne bo prišel na takšna vprašanja, da ga vsa ta razlika niti motila ne bo, potem pa si jaz vsaj dvomiti prederzmem o temeljitosti njegovega znanja o stavku.

No, tudi ta rešilni čolnič še vidim! Slišim nekatere, ki pravijo, vsaj stvar nij kar tako gola otrokom predpostaviti, kakor je tu navedena; tu je samo snutek, kostenjak, kateremu naj učitelj doda kri in meso: on naj sam poišče primernih nalog, primernege navoda in tvarino za utemeljevanje, da, tako je stvar nameravana.

Tudi temu se ne da veljavnost popolnoma odrekati, vendar želim spošтовane mi čitatelje opozoriti na položaj, kateri je sicer žalosten dosti, a se z resnico večinoma vjema. Pripravniki, iz učiteljščca izstopivši novi učitelji se sè slovenščino kaj malo morejo ponašati, če se te slučajno niso privadili prej na kakem zavodu. Ti niti posameznih stavkovih delov slovenski imenovati ne vedo; kako gre takšnemu sè sestavljanjem slovniških vaj v jeziku, katerega se sam nikjer temeljito učil nij, in koliko imajo prave veljave takšni eksperimenti, naj si vsakdo sam misli. Da je pa to resnica, bi lahko posamezne slučaje imenoval — kar pa dotičniki niso sami krivi.

Konečno pa naj še dostavim svoje popolnoma subjektivno mnenje, gledé knjig, katere se imajo učencem v roke dati, v obče. Spisatelji knjig učencem v ljudski šoli namenjenih, naj bi se ne zanašali preveč na učitelja, s tem da spuščajo vso obravnavo in prepuščajo učitelju večji kos dela; marsikteri vzame potem stavek za stavkom kakor je v knjigi in uspeh — se ne doseže.

(Dalje sledi.)

Dopisi in novice.

— **Iz Ljubljane.** (Božičnica deškega zavetiša.) Prav vesela božičnica je bila 28. grudnia m. l. (v nedeljo večer) v Alojzjevišu. Veljala je dobrotnikom in dečkom ljubljanskega zavetiša, azila, za uboge dečke. Pričujoči so bili premilostni gospod knez in škof, visokorodna gospa pl. Kallinova, soproga deželnega predsednika, in veliko druge gospode in občinstva. Dr. Gogala je v začetnem ogovoru omenil, kako je ta slovesnost vesela za dobrotnike in za dečke, katerih ima naprava 41, kolik upliv in blagor imajo dobrote za človeštvo še za pozne čase, kaj namreč bi bilo iz teh dečkov, ako bi ne bili dosegli te dobrote? Tudi je izrekel upanje, da se doseže dostojna naprava, ki bi svojemu namenu popolno zadostovala. Rekel je tudi nekatere besede mladenčom, kako morejo biti hvaležni, pobožni itd. — Nasledovalo je prav živo petje in deklamovanje, iz česar je bilo očitno, kako lepo se mladina odlikuje v ti napravi. — Naslednjič so bili mladenči v velikem številu obdarovani ter so prejeli dobre obleke, velike